

11^ο Συνέδριο ΕΛΕΤΟ

ΤΟ ΜΟΡΦΗΜΑ *-ΙΑΣΗ* ΣΤΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΤΗΣ
ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Τσιακμάκης Ευριπίδης

09/11/2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Στόχος
 2. Βιβλιογραφική επισκόπηση
 3. Θεωρητικό Πλαίσιο
 4. Ένα γρήγορο ταξίδι στο χρόνο
 5. Συγχρονική ανάλυση του *-ίαση*
 - 5.1 Μεθοδολογία
 - 5.2 Η κατηγορία της βάσης
 - 5.2.1 Η μορφολογική κατηγορία της βάσης
 - 5.2.2 Σημασιακή ανάλυση της βάσης
 - 5.3 Ανάλυση του *-ίαση*
- Επιλεγμένες αναφορές
- Παράρτημα 1 (ΑΕ)
- Παράρτημα 2 (ΝΕ)

1. Στόχος

Η ανάλυση του τέρματος *-ίαση* που απαντά στο λεξιλόγιο της ιατρικής, και γενικότερα της παθολογίας, της Νέας Ελληνικής (ΝΕ).

2. Βιβλιογραφική επισκόπηση

Το τέρμα *-ίαση*

- δεν απαντά ως παραγωγικό πρόσφυμα στις γραμματικές της ΝΕ.
- ορίζεται ως β' συνθετικό που δηλώνει *παθολογική κατάσταση ή ασθένεια (Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής)*.
- ορίζεται ως παραγωγικό επίθημα που δηλώνει *παθολογική κατάσταση ή ασθένεια (Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας)*.
- Εφαρμόζεται σε βάσεις που μπορεί να δηλώνουν το αίτιο, το αποτέλεσμα, τον πάσχοντα ή το ζώο-πάσχον που συνδέεται με την εκάστοτε παθολογική κατάσταση (Βαλεοντής 2014).

3. Θεωρητικό πλαίσιο

Κατασκευαστική Μορφολογία (Corbin 1987· 1991)

- Η θέση περί ταυτόχρονης παραγωγής μορφής και σημασίας επιτρέπει τη χρήση της τελευταίας ως ασφαλούς κριτηρίου-οδηγού για τη μορφολογική ανάλυση κατασκευασμένων λέξεων.

4. Ένα γρήγορο ταξίδι στο χρόνο

Αρχαία Ελληνική (ΑΕ)

- βουλιμίασις < βουλιμιάω, δυσουρίασις < δυσουριάω, κριθίασις < κριθιάω, γομφίασις < γομφιάζω, ἰσχίασις < ἰσχιάζω
- ἄλωπεκ + -ίασις → ἄλωπεκίασις, δρακοντ + -ίασις → δρακοντίασις, μυδρ + -ίασις → μυδρίασις

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Στην ύστερη ΑΕ υπάρχει ένα αρκετά διαθέσιμο παραγωγικό επίθημα -ίασις, που φέρει τη σημασιολογική οδηγία παθολογική κατάσταση, εφαρμόζεται σε ονοματικές βάσεις και δημιουργεί ουσιαστικά ασθενείας (βλ. και Βαλεοντής 2014).

Αγγλική

pityriasis, psoriasis, cholelithiasis, candidiasis

Πορτογαλική

pitiríase, psoríase, candidíase

Ισπανική

pityriasis, psoriasis, helmintiasis

Νέα Ελληνική

*ανθρακίαση, βακτηρίαση, εχινοκοκκίαση, μυκητίαση,
τρυπανοσωματίαση*

Το ΑΕ τέρμα *-ίασις* επιστρέφει στην ΝΕ ως *-ίαση* μέσω αναγνώρισης
(Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1997) κυρίως από την αγγλική.

5. Συγχρονική ανάλυση του -ίαση

5.1 Μεθοδολογία

- Κατάρτιση σώματος: 90 λήμματα που περιλαμβάνονται στο λεξιλόγιο της παθολογίας της ΝΕ.
- Εργαλεία: *Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής* (εύρεση των λημμάτων), *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, ιατρικοί, κτηνιατρικοί και γεωπονικοί ιστότοποι (ερμηνεία των λημμάτων).

5.2 Η κατηγορία της βάσης

5.2.1 Η μορφολογική κατηγορία της βάσης

Σε ποσοστό 87.8 % των λημμάτων εφαρμόζεται ο εξής κανόνας σχηματισμού λέξεων:

$[[X]_o (-ίαση)]_o$ ή $[[[X]_o + [X]_o]_o (-ίαση)]_o$ ή $[[X]_o + [[X]_o (-ίαση)]_o]_o$

- *άκαρι* → *ακαρίαση*
- *βλαστός + μύκητας* → *βλαστομύκητας* → *βλαστομυκητίαση*
- *κόνις* → *κονίαση* → *έντερο + κονίαση* → *εντεροκονίαση*

Σημείωση: Η λογιότητα των βάσεων δικαιολογείται από το γεγονός ότι κινούμαστε στο χώρο της ορολογίας.

5.2.2 Σημασιακή ανάλυση της βάσης

- Ομάδα A: η βάση δηλώνει τον μικροοργανισμό που δημιουργεί το πρόβλημα.

βακτήριο → βακτηρίαση, γονόκοκκος → γονοκοκκίαση

- Ομάδα A': η βάση δηλώνει επιβλαβή για την υγεία χημικά στοιχεία ή ουσίες.

μόλυβδος → μολυβδίαση, αρσενικό → αρσενικίαση

- Ομάδα A'': η βάση δηλώνει μια βασική πηγή της ασθένειας.

ήλιος → ηλίαση, ψιττακός → ψιττακίαση

- Ομάδα Β: η βάση δηλώνει το σύμπτωμα ή την παθολογική κατάσταση.

αιμωδία → αιμωδίαση, εμετός → εμετίαση

- Ομάδα Γ: η βάση μετέχει στο σχηματισμό της κατασκευασμένης λέξης με την κατ' ένταση ερμηνεία της.

ελέφαντας → ελεφαντίαση, Σείριος → σειρίαση

5.3 Ανάλυση του -ίαση

- $[X]$ παθολογική κατάσταση/πρωτοτυπική αιτία εμφάνισης παθολογικής κατάστασης + (-ίαση) \rightarrow $[X\text{-ίαση}]$ προσβολή από X/εμφάνιση του συμπτώματος X.

Σημείωση: Υπάρχει ευθέως ανάλογη σχέση ανάμεσα στην παραγωγικότητα και την υποκαταστασιμότητα ενός μορφήματος (Janot 2004).

- Το *-ίαση* συμπεριλαμβάνεται στο σύνολο εκείνο των μορφημάτων που κατατάσσονται κάπου ανάμεσα στα επιθήματα και τα λεξικά μορφήματα (Αναστασιάδη-Συμεωνίδα 1996: 88· 1997: 84).
- Η εξέταση των σε *-ίαση* λημμάτων του λεξιλογίου της παθολογίας της ΝΕ στο πλαίσιο της Κατασκευαστικής Μορφολογίας οδηγεί στην επαλήθευση της θέσης που έχει ήδη προταθεί από τον Βαλεοντή (2014) αναφορικά με το συγκεκριμένο μόρφημα.

Επιλεγμένες αναφορές

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 1997. «Γλωσσικές διαδικασίες κατά τη δημιουργία των όρων». *Ελληνική γλώσσα και ορολογία - Πρακτικά του Α' συνεδρίου ελληνικής ορολογίας*, Αθήνα, 77-87.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2002. *Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Anastassiadis-Syméonidis, A. 1996. «A propos de l' emprunt suffixal en grec moderne». *Cahiers de Lexicologie*, 79-106.
- Βαλεοντής, Κ. 2014. «Το β' συνθετικό «-ίαση» και η παραγωγική κατάληξη «-ωση» στην ιατρική ορολογία». Στη 289^η συνεδρίαση του Γενικού Επιστημονικού Συμβουλίου της ΕΛΕΤΟ, Αθήνα.
- Corbin, D. 1987. *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. 2 τόμοι. Τυβίγγη: Max Niemeyer Verlag, 19912, Villeneuve d' Ascq: Presses Universitaires de Lille.
- Corbin, D. 1991. «Introduction - La formation des mots: structures et interprétations». *Lexique* 10: 7-30.
- Janot, P. 2004. *Les formations par préfixation intensive grecque et latine dans les vocabulaires politiques français et italien d' aujourd' hui*. Trieste: Università degli Studi di Trieste.
- Λεξικό της κοινής νεοελληνικής* 1998. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Μπαμπινιώτης, Γ. [1998] 2008. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Παράρτημα 1 (ΑΕ)

άλωπεκίασις, ἀναφаланτίασις, ἀρτηρίασις, βουλιμίασις, δικορίασις, δρακοντίασις, δυσουρίασις, ἔλεφαντίασις, ἔρυθρίασις, φθειρίασις, φρενιτίασις, φρικίασις, φυκίασις, γομφίασις, ἡλίασις, ἰσχίασις, κριθίασις, λεοντίασις, λιθίασις, μυδρίασις, μυρμηκίασις, μυωπίασις, ναυσίασις, νυκταλωπίασις, ὀδοντίασις, ὀφίασις, ὀρθοτριχίασις, πιτυρίασις, πλατυκορίασις, πωρίασις, σατυρίασις, σκληρίασις, σκοτοδινίασις, σκωληκίασις, στενοκορίασις, συνωμίασις, τριχίασις, ὕδερίασις, ὠχρίασις, χλωρίασις, ψωρίασις

Παράρτημα 2 (NE)

αιμοδηλητηρίαση, αιμωδίαση, ακαρίαση, αλλαντίαση, αλωπεκίαση, ανθρακίαση, αρσενικίαση, αυτοδηλητηρίαση, βακτηρίαση, βαμβακίαση, βλαστομυκητίαση, γεροντίαση, γονοκοκκίαση, δερματοκονίαση, δερματομυκητίαση, δηλητηρίαση, διστομίαση, ελεφαντίαση, ελμινθίαση, εμετίαση, εντεροκονίαση, εντερολιθίαση, εντεροφυματίαση, ερυθρίαση, ευρωτίαση, εχινοκοκκίαση, ζαχαρομυκητίαση, ζυμομυκητίαση, ηλίαση, κερατίαση, κοκκίαση, κολοβακτηρίαση, κονίαση, λεισμανίαση, λειχηνίαση, λεοντίαση, λιθίαση, μελανίαση, μελιτοκοκκίαση, μολυβδίαση, μυδρίαση, μυίαση, μυκητίαση, μυρμηκίαση, ναρκοδηλητηρίαση, ναυτίαση, νεφρολιθίαση, νηματίαση, νικοτινίαση, οينوπνευματίαση, ονυχίαση, ουρολιθίαση,

πιτυρίαση, πνευμοκονίαση, πνευμονοκοκκίαση, πνευμονοκονίαση,
πνευμονολιθίαση, πνευστίαση, σακχαρομυκητίαση, σατυρίαση,
σειρίαση, σκληρίαση, σκοτοδινίαση, σκωληκίαση, σκωρίαση,
σταφυλοκοκκίαση, στρεπτοκοκκίαση, ταινίαση, τοξινίαση, τριχίαση,
τριχινίαση, τριχομυκητίαση, τριχοσπορίαση, τρυπανοσωματίαση,
υδραργυρίαση, υδρωπίαση, υδρωπικίαση, υποσπαδίαση, υπτίαση,
φθειρίαση, φθορίαση, φυματίαση, χολολιθίαση, ψαμμίαση,
ψευδοελεφαντίαση, ψιττακίαση, ψωρίαση, ψωροσπερμίαση,
ωτομυκητίαση, ωχρίαση

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ
ΣΑΣ!